Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (viies koda)

19. oktoober 2017 *

Apellatsioonkaebus – Liidu lepinguväline vastutus – Teenuste hanked – Tegevuse tehniline abi võrgustiku loomiseks Euroopa innovatsioonipartnerluse „Põllumajanduse tootlikkus ja jätkusuutlikkus“ elluviimiseks – Pakkuja pakkumuse tagasilükkamine – Põhjendamatult madala maksumusega pakkumus – Võistlev menetlus

Kohtuasjas C-198/16 P,

mille ese on Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 56 alusel 8. aprillil 2016 esitatud apellatsioonkaebus,

Agriconsulting Europe SA, asukoht Brüssel (Belgia), esindaja: *avvocato* R. Sciaudone,

apellant,

teine menetlusosaline:

Euroopa Komisjon, esindajad: L. Di Paolo ja F. Moro, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

kostja esimeses kohtuastmes,

EUROOPA KOHUS (viies koda),

koosseisus: koja president J. L. da Cruz Vilaça (ettekandja), kohtunikud E. Levits, A. Borg Barthet, M. Berger, ja F. Biltgen,

kohtujurist: M. Szpunar,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada asi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

1 Agriconsulting Europe SA (edaspidi „Agriconsulting“) palub oma apellatsioonkaebuses tühistada Üldkohtu 28. jaanuari 2016. aasta otsus Agriconsulting Europe *vs.* komisjon (T-570/13, edaspidi „vaidlustatud kohtuotsus“, EU:T:2016:40), milles Üldkohus jättis rahuldamata tema hagi, milles ta

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

palus mõista Euroopa Liidult välja hüvitis kahju eest, mida ta väidetavalt kandis selle tõttu, et Euroopa Komisjon rikkus hankes „Võrgustiku loomine Euroopa innovatsioonipartnerluse „Põllumajanduse tootlikkus ja jätkusuutlikkus“ elluviimiseks“ (AGRI-2012-PEI-01) õigusnorme.

Õiguslik raamistik

2 Komisjoni 23. detsembri 2002. aasta määruse (EÜ, Euratom) nr 2342/2002, millega kehtestatakse Euroopa ühenduste üldeelarve suhtes kohaldatavat finantsmäärust käsitleva nõukogu määruse (EÜ, Euratom) nr 1605/2002 üksikasjalikud rakenduseeskirjad (EÜT 2002, L 357, lk 1; ELT eriväljaanne 01/04, lk 145), muudetud komisjoni 23. aprilli 2007. aasta määrusega (EÜ, Euratom) nr 478/2007 (ELT 2007, L 111, lk 13) (edaspidi „määrus nr 2342/2002“), artikli 139 „Ebaharilikult madalate hindadega pakkumused“ lõige 1 sätestab:

„Kui teatava lepingu puhul tunduvad pakkumuse hinnad ebaharilikult madalad, nõuab tellija enne selliste pakkumuste tagasilükkamist ainult sel põhjusel kirjalikke täpsustusi pakkumuse koostisosade kohta, mida ta asjakohaseks peab, ning kontrollib neid pärast osapoolte nõuetekohast ärakuulamist, võttes arvesse esitatud selgitusi. Kõnealused täpsustused võivad olla eelkõige seotud ehitustööde teostamise, teenuste osutamise või tarnete tegemise asukohas kehtivate töökaitse- ja töötingimustealaste normidega.

[…]“.

3 Määruse nr 2342/2002 artikli 146 „Pakkumiste ja osalemistaotluste hindamise komisjon“ lõige 4 sätestab:

„Käesoleva määruse artiklis 139 nimetatud ebaharilikult madalate hindadega pakkumuste puhul nõuab hindamiskomisjon kogu olulist teavet pakkumuse koostise kohta.“

Vaidluse taust

4 Vaidluse aluseks olevad asjaolud on vaidlustatud kohtuotsuse punktides 1–22 esitatud järgmiselt:

„1. Euroopa Komisjon kuulutas Euroopa Liidu Teataja 7. augusti 2012. aasta lisas (ELT 2012/S 61-150-249926) avaldatud hanketeatega välja hanke viitega AGRI-2012-PEI-01, mille esemeks oli luua võrgustik Euroopa innovatsioonipartnerluse „Põllumajanduse tootlikkus ja jätkusuutlikkus“ elluviimiseks (edaspidi „hange“).

2. Hanke alusdokumentide punkti 1 kohaselt oli eduka pakkuja ülesandeks luua partnerlusvõrgustik, mis koosneks innovatsiooni ja innovaatilise lähenemisega tegelejatest põllumajandussektoris – nagu põllumehed, teadlased, konsultandid, ettevõtjad, valitsusvälised organisatsioonid, tarbijad ja avaliku sektori asutused – ja oleks neile avatud, ning seda võrgustikku juhtida. Eduka pakkuja ülesanne oli luua võrgustiku mehhanism, mis koosneb ühelt poolt eduka pakkuja töötajatest, kelle viimane määrab hanketeates näidatud ülesannete täitjaks, ja teiselt poolt asukohast, kus need töötajad töötaksid ja oma teenuseid osutaksid (edaspidi „infopunkt“), ning tagada selle mehhanismi toimimine.

3. Eduka pakkuja ülesanded olid kindlaks määratud hanke alusdokumentide punktis 2. Need olid jagatud üheksaks põhiülesandeks: 1) infopunkti tööle määratavate töötajate juhtimine, 2) partnerlusvõrgustiku pidamine, 3) otsesuhete loomine ja suhtlusvahendite väljatöötamine, 4) kõikehõlmava andmepanga ajakohastamine ja haldamine, 5) väliseksperte nimekirja pidamine, 6) koordineerimistegevus ja teabevahetus, 7) uuringute vajaduse väljaselgitamine võrgustiku liikmete hulgas, 8) aastatööplaani väljatöötamine ning 9) dokumentide ja teabe arhiveerimine,

inventari haldamine ning dokumentide ja teabe salvestamine. Hanke alusdokumentides oli märgitud minimaalne põhiülesannete täitmiseks vajalik töötajate arv, nähes ette, et ülesannete täitmiseks peab olema vähemalt kümme „täistööajaga“ töötajat, kellest vähemalt kuus on alalised töötajad.

4. Lisaks nägid hanke alusdokumendid ette 27 lisaülesannet – aastas vähemalt kolm ja maksimaalselt kümme –, mille täitmine pidi toimuma komisjoni nõudel, arvestusega, et esimesel aastal nõutakse vähemalt lisaülesannete nr 24, nr 26 ja nr 27 täitmist. Lisaülesanded olid järgmised: mõttekodade korraldamine, st ekspertgruppide, kes analüüsivad ja käsitlevad konkreetselt Euroopa innovatsioonikava puudutavaid küsimusi (lisaülesanded nr 1–6), muude töörühmade korraldamine (lisaülesanded nr 7–9), „kohapeal viibimise” päevade korraldamine (lisaülesanded nr 10–13), lisaseminaride korraldamine (lisaülesanded nr 14–17), töögruppide töö hindamine (lisaülesanded nr 18–20), konverentside korraldamine (lisaülesanne nr 21), mõttekodades, töörühmades ja seminaridel osalejate reiside ja majutuse korraldamine (lisaülesanne nr 22), ülesannete täitmine liikmesriikides (lisaülesanne nr 23), ekspertide nimekirja koostamine (lisaülesanne nr 24), infopunkti sulgemine (lisaülesanne nr 25), infopunkti loomine (lisaülesanne nr 26) ja kõigi andmepanga loomiseks sobivate projektide väljaselgitamine (lisaülesanne nr 27).

5. Hanke alusdokumentides sätestatud nõuete kohaselt pidi edukas pakkuja ette nägema piisava arvu töötajaid ka selleks, et peamisi ülesandeid täitvad töötajad saaksid teha ka lisaülesannete nr 24 ja nr 27 raames kavandatud tegevusi, mis oli planeeritud realiseerida lepingu täitmise esimesel aastal.

6. Hanke alusdokumentide punkti 6 kohaselt pidi leping sõlmitama kümneks kuuks ja seda pidi pikendatama kuni 12 kuuni. See punkt nägi ette eeldatava maksumuse kuni 2 500 000 eurot aastas põhi- ja lisaülesannete täitmiseks, millest 1 400 000 eurot oli kavandatud põhiülesannetele ja 1 500 000 eurot lisaülesannetele.

7. Hanke alusdokumentide punkti 7.5 kohaselt koosnes hankemenetlus kolmest etapist: 1) pakkumuste hindamine kõrvaldamiskriteeriumide alusel, millele järgnes pakkumuste hindamine kvalifitseerimiskriteeriumide alusel, 2) pakkumuste hindamine lepingu sõlmimise kriteeriumide alusel (kvalitatiivne hindamine ja hindade hindamine) ning 3) lepingu sõlmimine majanduslikult soodsaima maksumusega pakkumuse alusel. Komisjoni kohaldatavad kõrvaldamise, kvalifitseerumise ja lepingu sõlmimise kriteeriumid olid nimetatud hanke alusdokumentide punktis 9.

8. Komisjon sai viis pakkumust, sealhulgas hageja pakkumuse. Kõik pakkujad läbisid hankemenetluse esimese etapi, mis seisnes pakkumuste hindamises kõrvaldamis- ja kvalifitseerimiskriteeriumide alusel ning jõudsid teise etappi, mis seisnes pakkumuste hindamises nelja järgmise lepingu sõlmimise kriteeriumi alusel:

– lepingu sõlmimise kriteerium nr 1: teadust ja praktikat ühendav lähenemine;

– lepingu sõlmimise kriteerium nr 2: põhi- ja lisaülesannete täitmist puudutav lähenemine;

– lepingu sõlmimise kriteerium nr 3: praktiliste tegevuste korraldamine;

– lepingu sõlmimise kriteerium nr 4: ettepanekud seoses Brüsselisse (Belgia) loodava infopunktiga.

9. Menetluse teises etapis said hanke alusdokumentides lepingu sõlmimise kriteeriumides nõutud minimaalse arvu punkte vaid kaks pakkujat, nimelt hageja ja Vlaamse Landmaatschappij (edaspidi „VLM“). Need kaks pakkujat jõudsid seega oma maksumuste hindamise etappi, mis hageja puhul oli 1 320 112,63 eurot ja VLM puhul 2 316 124,83 eurot.

10. Hindamiskomitee 20. novembri 2012. aasta nõupidamise protokollist selgub, et hageja asetati esimesele kohale ning kuna hindamiskomiteel oli kahtlusi tema pakkumuse põhjendamatult madala maksumuse suhtes, siis jõudis see komitee järeldusele, et hageja käest tuleb paluda lisaülesannete hinna osas täiendavat teavet.

11. Komisjon teatas 22. novembri 2012. aasta kirjas hagejale, et hindamiskomitee hinnangul olid lisaülesannete suhtes märgitud hinnad põhjendamatult madalad. Ta palus hagejalt üksikasjalikke selgitusi lisaülesannete nr 1–21 ja nr 25 osas pakutud hindade arvutamise kohta, märkides, et hageja pakkumus võidakse tagasi lükata, kui selgitused pole veenvad.

12. Hageja vastas komisjoni teabetaotlusele 29. novembri 2012. aasta kirjaga, esitades talle üldisi selgitusi ja lisaülesandeid puudutavate hindade osas tehtud pakkumistes arvesse võetud kulude loetelu.

13. Hageja pakkumuse hindamise viimasest protokollist, mis koostati 19. detsembril 2012, selgub, et hindamiskomitee uuris hageja selgitusi ja tõdes muu hulgas, et põhi- ja lisaülesannete täitjate osas oli kattuvusi, mis ei olnud kooskõlas hanke alusdokumentide nõuetega. Seega muutis ta hageja pakkumusele antud punktisummat lepingu sõlmimise kriteeriumi nr 3 osas, mis langetati 11,8 punktilt 7 punktile, samas kui minimaalne nõutav punktide arv oli 7,5 15-st. Hindamiskomitee jõudis oma hinnangus seega järeldusele, et esiteks on kinnitust leidnud arvamus, et hageja pakkumus oli põhjendamatult madala maksumusega, ja teiseks, et hageja esitatud uute andmete põhjal ei saanud tema pakkumus lepingu sõlmimise kriteeriumi nr 3 eest enam hanke alusdokumentides nõutud minimaalset punktide arvu. Seetõttu tegi komitee ettepaneku sõlmida leping VLMiga.

14. Komisjon teatas 25. märtsi 2013. aasta kirjas hagejale, et tema pakkumust ei tunnistatud edukaks, kuna ta ei saavutanud lepingu sõlmimise kriteeriumi nr 3 puhul nõutud minimaalset punktide arvu ning kuna leiti, et tema pakkumus on teatavate lisaülesannete täitmiseks pakutud hindade osas põhjendamatult madala maksumusega. Samal päeval otsustas komisjon sõlmida lepingu VLMiga.

15. Hageja palus 26. märtsi 2013. aasta kirjas, et talle teatataks eduka pakkuja nimi ning eduka pakkumuse tunnused ja eelised. Komisjon edastas selle teabe 27. märtsi 2013. aasta kirjas.

16. Hageja küsis komisjonilt 29. märtsi 2013. aasta kirjas oma pakkumuse hindamise kohta täiendavat teavet. Komisjon vastas talle 10. aprilli 2013. aasta kirjas.

17. Hageja heitis 12. aprilli 2013. aasta kirjas ette, et hankija ei olnud esitanud esimese ja teise kriteeriumi hindamise kohta piisavalt teavet, et ta oli oma tehnilist hindamist muutnud pärast finantspakkumuse avamist, et ta oli projektijuhi ja tema abi seotust lisaülesannete täitmisel valesti hinnanud ning et tema järeldused seoses VLMi pakkumusega olid valed.

18. Samal päeval komisjonile saadetud kirjas palus hageja – tuginedes Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2001. aasta määruse (EÜ) nr 1049/2001 üldsuse juurdepääsu kohta Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni dokumentidele (EÜT 2001, L 145, lk 43; ELT eriväljaanne 01/03, lk 331) artiklile 6 –, et komisjon võimaldaks tal tutvuda hindamiskomitee protokolliga ja eduka pakkuja pakkumusega.

19. 29. aprillil 2013 saadetud esimeses kirjas teatas komisjon hagejale, et hindamiskomitee protokoll saadetakse talle viivitamatult. Samal päeval saadetud teises kirjas vastas komisjon hageja taotlusele, saates talle osalise ärakirja 20. novembri 2012. aasta hindamisprotokollist, tema pakkumuse 19. detsembril 2012 toimunud lõpliku hindamise protokollist ja 6. veebruaril 2013

toimunud üldise hindamise protokollist. Samas keeldus komisjon talle teatavaks tegemast eduka pakkuja pakkumust, viidates asjaomase ettevõtja ärisaladusele, tuginedes määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõike 2 esimesele taandele.

20. Hageja esitas 13. mai 2013. aastas e-kirjas, kooskõlas määruse nr 1049/2001 artikliga 7 kinnitava taotluse. Komisjon kinnitas 14. mail 2013 e-kirjaga selle kättesaamist, teatades, et vastab 15 tööpäeva jooksul.

21. Hageja vaidlustas komisjoni 29. aprilli 2013. aasta teises kirjas väljendatud seisukoha oma 13. mai 2013. aasta kirjas, leides, et komisjoni seisukoht pole piisav. Komisjon vastas 31. mai 2013. aasta kirjas – viidates ka oma 29. aprilli 2013. aasta kirjale –, et hageja valduses on hankemenetlust puudutav kogu dokumentatsioon, mis oli hankelepingu sõlmimise otsuse aluseks.

22. Seoses dokumentidega tutvumise taotluse kinnitusega märkis komisjon 4. juuni 2013. aasta kirjas hagejale, et vastamistähtaega oli pikendatud 26. juunini 2013. 26. juunil 2013 teatas komisjon hagejale, et tal ei ole võimalik ettenähtud tähtajal hageja kinnitavale dokumentidega tutvumise taotlusele vastata. Hageja palus 4. juuli 2013. aasta e-kirjaga oma kinnitavale dokumentidega tutvumise taotlusele vastust, millele komisjon vastas 9. juulil 2013, teatades ettevõtjale, et vastus saadetakse talle mõne päeva pärast. 17. juuli 2013. aasta kirjas vastas komisjon hageja kinnitavale dokumentidega tutvumise taotlusele, kinnitades oma varasemat otsust mitte edastada hindamisprotokollis sisalduvat teatavat informatsiooni ning mitte võimaldada tutvuda eduka pakkuja pakkumusega, tuginedes määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõike 1 punktile b ja artikli 4 lõike 2 esimesele taandele.“

Menetlus Üldkohtus ja vaidlustatud kohtuotsus

5 Agriconsulting esitas 25. oktoobril 2013 Üldkohtusse hagiavalduse, paludes esiteks anda korraldus, et komisjon teeks talle teatavaks VLMi pakkumuse, teiseks mõista komisjonilt ELTL artiklite 268 ja 340 alusel välja hüvitis kahju eest, mida ta oli väidetavalt kandnud seetõttu, et komisjon rikkus hankemenetluse käigus õigusnorme. Vaidlustatud kohtuotsusega jättis Üldkohus hagi tervikuna rahuldamata.

Poolte nõuded Euroopa Kohtus

6 Agriconsulting palub Euroopa Kohtul:

– tühistada vaidlustatud kohtuotsus ja suunata asi tagasi Üldkohtule, et ta teeks vastavalt Euroopa Kohtu juhistele uue lahendi;

– mõista komisjonilt välja nii apellatsioonimenetluse kui ka esimeses kohtuastmes toimunud menetluse kulud.

7 Komisjon palub Euroopa Kohtul:

– jätta apellatsioonkaebus tervikuna rahuldamata;

– mõista kohtukulud välja apellandilt.

Apellatsioonkaebus

8 Agriconsulting põhjendab oma apellatsioonkaebust nelja väitega.

Esimene väide

Poolte argumendid

9 Oma esimeses väites, mis jaguneb kaheks väiteosaks, heidab Agriconsulting Üldkohtule ette, et see kohus leidis vaidlustatud kohtuotsuse punktis 46, et tema pakkumuse hindamisel lepingu sõlmimise kriteeriumide nr 1 ja nr 2 alusel väidetavalt toimunud rikkumiste ja tema poolt väidetava kahju vahel ei olnud põhjuslikku seost.

10 Esimeses väiteosas väidab Agriconsulting, et Üldkohus muutis ja moonutas tema argumente, mis puudutavad põhjuslikku seost. Vastupidi sellele, mida Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 42 ja 43 kinnitab, oli Agriconsulting oma hagis selle kahju, mis seondus lepingu sõlmimise võimaluse kaotusega, ja hankemenetluses osalemise kulud tema pakkumuse tagasilükkamise küsimusest eraldanud. Selles osas tuleneb esimeses kohtuastmes esitatud hagiavalduse punktist 105 ja repliigi punktist 3 selgelt, et lepingu sõlmimise võimaluse kaotus ja hankemenetluses osalemise kulud kujutasid apellandi jaoks endast hüvitamatut kahju ning ei sõltunud sellest, kas lepingu sõlmimine on kindel.

11 Teises väiteosas leiab Agriconsulting, et Üldkohus rikkus õigusnormi, kui ta vaidlustatud kohtuotsuse punktides 43–45 järeldas, et pakkumuste hindamise kriteeriumidega nr 1 ja nr 2 seonduvad rikkumised ei saanud anda alust hüvitiseks, kuna apellandi pakkumuse tagasilükkamine põhines hindamiskomitee hinnangutel pakkumuste hindamise kriteeriumi nr 3 ja pakkumuse põhjendamatult madala maksumuse kohta. Selliselt oli Üldkohus apellandi sõnul kitsendanud kahjuhüvitise nõuet vaid nende võimalike rikkumisteni, millel on kindel mõju lepingu sõlmimisele, samas kui Üldkohtu praktika kohaselt annab hankemenetluses õiguse kahjuhüvitisele iga selline rikkumine, mis võib kahjustada pakkuja võimalusi kõnealune hankeleping sõlmida.

12 Komisjon leiab, et esimene väide ei ole põhjendatud.

Euroopa Kohtu hinnang

13 Siinkohal tuleb märkida, et Üldkohus leidis vaidlustatud kohtuotsuse punktis 41, et lepingu sõlmimise kriteeriume nr 1 ja nr 2 puudutavate rikkumistega seoses viitas Agriconsulting kahte sorti kahjule – võimaluse kaotus sõlmida hankeleping ja hankemenetluses osalemises kantud kulud. Edasi võttis Üldkohus selle kohtuotsuse punktis 42 Agriconsultingu argumentatsiooni kokku järgmiselt: „[h]ageja väidab, et põhjusliku seose tingimus on täidetud, kuna tema pakkumus asetati esimesele kohale ning hankeleping oleks sõlmitud temaga, kui viidatud rikkumisi ei oleks toimunud“. Nimetatud kohtuotsuse punktides 43–46 vastas Üldkohus selliselt kokku võetud argumentatsioonile, leides sisuliselt, et väidetavate rikkumiste ja kahju vahel, millele apellant viitas, ei ole põhjuslikku seost.

14 Mis puutub esimese väite esimesse väiteosasse, mis käsitleb Agriconsultingu argumentide väidetavasse muutmisse Üldkohtu poolt, siis tuleb esiteks nentida, et Agriconsulting oli hagiavalduse punktis 102 selgituseks põhjusliku seose kohta hankemenetluses väidetavalt toime pandud rikkumiste ja selle vahel, et ta kaotas võimaluse leping sõlmida, siis see võimaluse kaotus oli „hindamiskomitee selle otsuse tagajär[g], millega langetati punktide arvu seoses kriteeriumiga nr 3 ja tunnistati pakkumus põhjendamatult madala maksumusega pakkumuseks“.

15 Oma hagiavalduse punktides 76 ja 79 väitis apellant veel, et võimaluse kaotus väljendus selles, et tema pakkumus oli asetatud esimesele kohale ning talt oli ebaseaduslikult võetud võimalus see leping sõlmida.

16 Järelikult ei muutnud Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 42 apellandi argumente, mis puudutasid põhjuslikku seost väidetavate rikkumiste ja võimaluse kaotuse vahel. Vastupidi, ta kirjeldas neid sellisena, nagu need olid hagiavalduses esitatud.

17 Seda järeldust ei sea kahtluse alla ka hagiavalduse punkt 105, millele Agriconsulting ei saa võimaluse kaotust puudutava argumentatsiooni põhjendamiseks edukalt tugineda. Nimelt ei puuduta selles punktis toodud selgitused ilmselt seda küsimust: apellant viitab seal Üldkohtu praktikast tulenevatele tingimustele, mis peavad olema täidetud, et hankes osalemise kulud hüvitataks. Nimetatud punkt asub pealegi hagiavalduse osas „Põhjuslik seos, mis puudutab hankes osalemise kuludest põhjustatud kahju".

18 Apellant ei saa tugineda ka esimeses kohtuastmes esitatud repliigi punktis 3 toodud selgitustele. Apellant oli piirdunud vaid hagiavalduse punktis 105 esitatu kordamisega Üldkohtu praktika kohta, mis tema sõnul puudutas hankes osalemise kulude hüvitamist, ja lisanud sinna lause, mille kohaselt lepingu sõlmimise kriteeriumidega nr 1 ja nr 2 seotud rikkumised „viitasid" mitte ainult sellele kahjule, vaid ka võimaluse kaotusele, kuid ta ei olnud lisanud sinna muud selgitust. Seega annab nimetatud punkt 3 kõige enam selgituse kahju kohta, mis seondub väidetavalt nende rikkumistega.

19 Mis teiseks puutub Agriconsultingu nendesse argumentidesse, mis puudutavad põhjuslikku seost väidetavate rikkumiste ja hankes osalemise kuludest põhjustatud kahju vahel, siis tuleb märkida, et Üldkohus käsitles nende kulude hüvitamist eelkõige vaidlustatud kohtuotsuse punktides 112–117. Samas ei väida apellant oma apellatsioonkaebuses, et asjaolu, et Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 42 tema argumente väidetavalt moonutas või muutis, mõjutas Üldkohtu analüüsi nendes punktides. Seega viitab ta moonutamisele, kuid ei selgita, millised on tema hinnangul selle tagajärjed. Selles osas on esimese väite esimene osa edutu.

20 Sellest järeldub, et esimene väiteosa on osaliselt ilmselgelt põhjendamatu ja osaliselt edutu.

21 Mis puutub esimese väite teise väiteosasse, nagu see on kokku võetud käesoleva kohtuotsuse punktis 11, siis piisab, kui märkida, et Üldkohus ei leidnud vaidlustatud kohtuotsuse punktides 43–45 abstraktselt ja üldiselt, et hankemenetluses toime pandud sellised rikkumised, millele Agriconsulting käesoleval juhul viitab seoses lepingu sõlmimise kriteeriumidega nr 1 ja nr 2, ei saa kunagi olla aluseks sellele, et pakkujal tekiks õigus kahju hüvitamisele. Antud juhul piirdus Üldkohus konkreetse hinnangu andmisega sellele, kas arvestades apellandi argumente põhjusliku seose kohta on selline õigus hüvitisele olemas, ning hindas kohtuasja asjaolusid.

22 Kokkuvõttes seab see väiteosa kahtluse alla Üldkohtu faktilise hinnangu põhjusliku seose kohta, mis ei kuulu aga apellatsioonimenetluses Euroopa Kohtu pädevusse, välja arvatud juhul, kui fakte on moonutatud. Kuna apellandil ei ole käesoleva kohtuotsuse punktides 14–19 toodud põhjustel alust väita, et tema argumente oleks mingil moel moonutatud, siis on see väiteosa vastuvõetamatu.

23 Kõigest eeltoodust nähtub, et esimene väide tuleb tervikuna tagasi lükata.

Teine väide

Poolte argumendid

24 Oma teise väite esimeses väiteosas märgib Agriconsulting, et Üldkohus moonutas vaidlustatud kohtuotsuse punktides 56–62 hindamiskomitee hinnangut ega täitnud oma põhjendamiskohustust.

25 Nagu selgub lõpliku hindamise aruandest, hindas hindamiskomitee apellandi pakkumuse usaldusväärsust tema sõnul vaid pakutavate lisaülesannete põhjal. Samas oli Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 56 ja 57 apellandi sõnul seda möönnud, kuid teinud seejärel järelduse, et

komitee oli arvesse võtnud tema pakkumust tervikuna. Üldkohtu hinnang on selles suhtes ebapiisav, seosetu ja põhjendamata, kuna ta ei tugine ühelegi konkreetsele tõendile, rikkudes sellega *onus probandi incumbit ei qui dicit* reeglit.

26 Teise väite teises väiteosas märgib Agriconsulting analoogsetel põhjustel, nagu eelmises punktis kirjeldatud, et Üldkohus asendas hindamiskomitee põhjenduse enda omaga ja moonutas menetlusdokumente.

27 Komisjon väidab esimese võimalusena, et teine väide on vastuvõetamatu, ja teise võimalusena, et see on põhjendamatu.

Euroopa Kohtu hinnang

28 Oma teise väite kahe väiteosaga, mida tuleb käsitleda koos, heidab Agriconsulting Üldkohtule ette, et see kohus on moonutanud „hindamiskomitee hinnangut“ ja „menetlusdokumente“, asendanud hindamiskomitee hinnangu enda omaga ning esitanud ebapiisava, vastuolulise ja põhjendatamata põhistuse. Seda argumentatsiooni tuleb mõista nii, et apellant väidab peamiselt ühelt poolt, et Üldkohus moonutas komisjoni 25. märts 2013. aasta kirja ja lõpliku hindamise aruannet, ning teiselt poolt, et ta rikkus oma põhjendamiskohustust.

29 Siinkohal tuleb osundada sellele, et vaidlustatud kohtuotsuse punktis 55 viitas Üldkohus Euroopa Kohtu praktikale, mille kohaselt tuleb pakkumuse põhjendamatult madalat maksumust hinnata võrreldes teostatavate töödega (vt analoogia alusel kohtuotsus, 18.12.2014, Data Medical Service, C-568/13, EU:C:2014:2466, punkt 50). Edasi võttis Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 56 kokku komisjoni 25. märtsi 2013. aasta kirja sisu – st kirja, millega kõnealune institutsioon teatas apellandile, et tema pakkumus on tagasi lükatud – ja lõpliku hindamise aruande sisu. Nimetatud kohtuotsuse punktis 57 nentis Üldkohus, et vastuolud, mis viisid hindamiskomitee järelduseni, et apellandi pakkumus oli põhjendamatult madala pakkumusega, puudutasid eriti teatavaid lisaülesandeid. Siiski leidis Üldkohus nimetatud kohtuotsuse punktides 58–61 muu hulgas, et võttes arvesse lisaülesannete majanduslikku ja finantsilist olulisust kõnealuse hanke maksumuses, võisid tuvastatud vastuolud mõjutada Agriconsultingu pakkumuse seostatust tervikuna. Ta järeldas sellest nimetatud kohtuotsuse punktis 62, et hindamiskomitee oli andnud oma hinnangu selle kohta, kas Agriconsultingu pakkumus on põhjendamatult madala maksumusega, arvestades pakkumuse koostisosi ja kõnealust teenust puudutavaid olulisi asjaolusid.

30 Samas, mis esiteks puutub sellesse, kas Üldkohus moonutas tõendeid, siis tuleb meenutada, et selline moonutamine peab selgelt nähtuma kohtuasja toimiku materjalidest, ilma et oleks vaja faktilisi asjaolusid ja tõendeid uuesti hindama asuda (kohtuotsused, 20.11.2014, Intra-Presse *vs.* Golden Balls, C-581/13 P ja C-582/13 P, ei avaldata, EU:C:2014:2387, punkt 39 ja seal viidatud kohtupraktika, 26.10.2016, Westermann Lernspielverlage *vs.* EUIPO, C-482/15 P, EU:C:2016:805, punkt 36 ja seal viidatud kohtupraktika).

31 Agriconsulting püüab siiski käesoleval juhul tõendite moonutamise katte all tegelikult saavutada faktide uuesti hindamist, mis ei kuulu aga apellatsioonimenetluses Euroopa Kohtu pädevusse (vt analoogia alusel kohtuotsused, 2.9.2010, Calvin Klein Trademark Trust *vs.* Siseturu Ühtlustamise Amet, C-254/09 P, EU:C:2010:488, punkt 49, ning 19.3.2015, MEGA Brands International *vs.* Siseturu Ühtlustamise Amet, C-182/14 P, EU:C:2015:187, punkt 47 ja seal viidatud kohtupraktika).

32 Nimelt ei väida Agriconsulting, et Üldkohtu tõlgenduses komisjoni 25. märtsi 2013. aasta kirjale ja lõpliku hindamise aruandele oleks mõni sisuline ebatäpsus. Apellant möönab vastupidi, et Üldkohus võttis selle kirja sisu vaidlustatud kohtuotsuse punktis 56 kokku õigesti. Ta vaidlustab pigem Üldkohtu poolt sama kohtuotsuse punktides 57–61 nende dokumentide sisule antud hinnangu seoses selle

kontekstiga, millesse need asetuvad, sealhulgas lisaülesannete majandusliku ja finantsilise olulisuse kõnealuse hanke maksumuses, ning sellest tehtud järelduse, et tuvastatud vastuolud võisid mõjutada Agriconsultingu pakkumuse seostatust tervikuna.

33 Seetõttu tuleb teine väide selles osas vastuvõetamatuse tõttu tagasi lükata.

34 Mis teiseks puutub Agriconsultingu väidetesse, et Üldkohus ei täitnud oma põhjendamiskohustust, siis tuleb märkida, et küsimus, kas Üldkohtu otsuse põhjendused on vastuolulised või ebapiisavad, kujutab endast õiguslikku küsimust, mida võib sellisena apellatsioonkaebuses tõstatada (kohtuotsus, 16.7.2009, Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland *vs.* komisjon, C-385/07 P, EU:C:2009:456, punkt 71 ja seal viidatud kohtupraktika).

35 Samas püüab Agriconsulting väitega, et vaidlustatud kohtuotsuse põhjendus on vastuoluline, taas saavutada seda, et kohtuasja faktidele antaks uus hinnang. Vaidlustatud kohtuotsuse punktis 57 toodud järeldus, et „avastatud vastuolud [puudutavad] eriti teatava[id] lisaülesan[deid]“, ei ole nimelt iseenesest vastuolus selle kohtuotsuse punktis 62 tehtud järeldusega, et „hindamiskomitee andis oma hinnangu pakkumuse koostisosade ja kõnealuse teenuse kohta“. Tegelikult vaidlustab apellant nimetatud kohtuotsuse punktides 58–61 toodud hinnangud, mille põhjal Üldkohus oma järelduse tegi, faktiliselt.

36 Mis puutub põhjenduse puudumisse, millele apellant viitab, siis ilmneb vaidlustatud kohtuotsuse punktides 57–61 toodud kaalutlustest, mida on käsitletud käesoleva kohtuotsuse punktis 29, et Üldkohus põhjendas õiguslikult piisavalt vaidlustatud kohtuotsuse punktis 62 tehtud järeldust, mille kohaselt hindamiskomitee toimis kooskõlas 18. detsembri 2014. aasta kohtuotsusest Data Medical Service (C-568/13, EU:C:2014:2466) tuleneva kohtupraktikaga.

37 Sellest järeldub, et apellandi teine väide tuleb osaliselt vastuvõetamatuse ja osaliselt põhjendamatuse tõttu tervikuna tagasi lükata.

Kolmas väide

Poolte argumendid

38 Oma kolmanda väite esimeses väiteosas väidab Agriconsulting, et Üldkohus muutis ja moonutas vaidlustatud kohtuotsuse punktides 64–69 tema hagiavaldust. Kuigi Üldkohus oli viidanud sellele, et võrdlushinnad ja -näitajad, mida hindamiskomitee kasutaks hindamaks, kas tema pakkumus pole põhjendamatult madala maksumusega, olid meelevaldsed, irratsionaalsed, subjektiivsed ja määratlemata (edaspidi „majanduslikud võrdlusnäitajad“), siis tema sõnul ei käsitlenud Üldkohus nende põhjendatust. Üldkohus oli piirdunud sellega, et märkis vaidlustatud kohtuotsuse punktis 66, et apellant ei olnud oma pakkumuse tõsiseltvõetavust tõendanud.

39 Apellant heidab selles osas Üldkohtule veel ette, et see kohus jättis tähelepanuta tõendid, mille ta oli esitanud tõendamaks, et nimetatud majanduslikud näitajad ei olnud usaldusväärsed. Täpsemalt ei olnud Üldkohus arvesse võtnud ühte testi, mis näitab, et põhiülesannetele samade majanduslike näitajate kohaldamisel oli hanke alusdokumentides nende ülesannete jaoks ette nähtud eelarve ebapiisav.

40 Lisaks on Agriconsulting arvamusel, et Üldkohtul ei olnud alust vaidlustatud kohtuotsuse punktis 66 talle ette heita, et ta ei olnud oma esialgses pakkumuses ära näidanud neid hinnaalandusi, mis talle tehti, kuna ükski hankemenetluse norm ei kohustanud teda seda tegema. Üldkohtul ei olnud tema hinnangul alust talle ette heita ka seda, et ta ei esitanud seda teavet oma 29. novembri 2012. aasta kirjas, mille ta komisjoni teabenõudele vastuseks saatis. Kõnealune teave ei moodustanud osa sellest,

mida nimetatud institutsioon oma 22. novembri 2012. aasta kirjas nõudis. Lõpuks pole Üldkohtul apellandi arvates alust talle ette heita veel seda, et ta seejärel ei esitanud ekspertidega sõlmitud koostöökokkuleppeid, kuna komisjon ei lubanud tal seda teha.

41 Oma kolmanda väite teises väiteosas väidab apellant, et Üldkohus rikkus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 73–76 õigusnormi, kui ta leidis, et komisjon ei rikkunud apellandile täiendava teabe andmisest keeldumisel võistlevuse põhimõtet.

42 Sellega seoses tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast apellandi hinnangul, et hankija peab võistlevas menetluses küsima pakkujalt täpsustusi tõendamaks, et tema pakkumus on tõsiseltvõetav. Kuna aga käesoleval juhul oli hindamiskomitee päring sõnastatud selliselt, et see ei puudutanud Agriconsultingu pakkumuses toodud hindu, vaid nende hindade arvutamise meetodit, siis tuli apellandil esitada teave, mis puudutas vaid selle arvutuse numbrilisi väärtusi. Seega oleks tal pidanud olema võimalus esitada täiendavat teavet, et kõnealuste arvandmete põhjendatuse osas kahtlus kõrvaldada. Selles osas ei piirdu kohtupraktika apellandi sõnul sellega, et pakkujale tehakse teatavaks õigus esitada oma selgitused. Vastupidi, võistlevuse põhimõte nõuab selles kontekstis, et ta saaks pärast esimeste selgituste esitamist mõistlikkuse piires esitada täiendavaid selgitusi.

43 Lõpuks leiab Agriconsulting kolmandas väiteosas, et Üldkohus rikkus mitu korda õigusnormi, kui ta vaidlustatud kohtuotsuse punktides 81–85 järeldas, et võrdse kohtlemise põhimõtet ei ole rikutud. Kõigepealt polnud Üldkohtul õigus, kui ta leidis, et Agriconsultingu pakkumuse maksumusest piisas tõendamaks, et see pakkumus oli põhjendamatult madala maksumusega. Lisaks oli kohus jätnud arvesse võtmata asjaolu, et majanduslike võrdlusnäitajate poolest näis ka VLMi pakkumus olevat põhjendamatult madala maksumusega. Üldkohus oleks pidanud jõudma seisukohale, et Agriconsulting ja VLM olid nende pakkumuste seisukohalt tegelikult samas olukorras. Ühelt poolt puudutasid need pakkumused sama hanget ja teiselt poolt oli nende usaldusväärsus kahtluse alla seatud – esimese puhul hankija poolt ja teise puhul Agriconsultingu poolt.

44 Edasi ei uurinud ega hinnanud Üldkohus adekvaatselt tõendeid, mille apellant oli oma väidete kinnituseks esitanud. Täpsemalt, kui Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 84 leidis, et apellandi esitatud arvutusnäide, millele viidati käesoleva kohtuotsuse punktis 39, ei olnud asjakohane, siis jättis ta tähelepanuta asjaolu, mille eesmärk just oligi tõendada, et VLMi pakkumus oli samuti põhjendamatult madala maksumusega ja et järelikult oli VLM selles osas apellandiga sarnases olukorras.

45 Komisjon on seisukohal, et kolmas väide ei ole põhjendatud.

Euroopa Kohtu hinnang

46 Kolmanda väite analüüsimiseks tuleb väiteosade järjekorda muuta.

47 Mis kõigepealt puutub nimetatud väite kolmandasse väiteosasse, mis käsitleb võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumist, siis tuleb meenutada, et see põhimõte nõuab kõigile pakkujatele pakkumuse koostamisel võrdsete võimaluste tagamist ning tähendab seega, et kõigi pakkujate esitatud pakkumustele peavad kehtima samad tingimused (kohtumäärus, 10.11.2016, Spinosa Costruzioni Generali ja Melfi, C-162/16, ei avaldata, EU:C:2016:870, punkt 23 ja seal viidatud kohtupraktika).

48 Käesoleval juhul märkis Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 82 ja 83, et VLMi hinnapakkumus – mis oli arvutatud hanke alusdokumentides toodud valemi järgi – jäi veidi alla eelarve piirmäärast, mis oli hanke alusdokumentides hankelepingu täitmiseks ette nähtud, ning oli peaaegu ühe miljoni euro võrra kõrgem, kui Agriconsultingu pakkumus. Ta järeldas sellest, et VLM ei olnud Agriconsultinguga samas olukorras ning seega ei saanud komisjon – ilma et ta poleks rikkunud võrdse kohtlemise põhimõtet – otsustada kontrollida, kas apellandi pakkumus oli põhjendamatult madala maksumusega, kohaldamata sama kohtlemist VLMile.

49 Siinkohal tuleb märkida, et VLMi ja Agriconsultingu pakkumuste erinev kohtlemine on lahutamatult seotud küsimusega põhjendamatult madala maksumusega pakkumuste kindlakstegemisest ja sellega seoses toimuvast menetlusest. Selleks et hinnata vaidlustatud kohtuotsuse punktides 82 ja 83 toodud kaalutluste põhjendatust, tuleb seega naasta hankijale selles valdkonnas pandud kohustuste juurde.

50 Selles osas näeb määruse nr 2342/2002 artikli 139 lõige 1 ette, et kui teatava lepingu puhul tunduvad pakkumuse hinnad ebaharilikult madalad, nõuab hankija enne selliste pakkumuste tagasilükkamist ainult sel põhjusel pakkumuse koostisosade kohta kirjalikke täpsustusi, mida ta vajalikuks peab, ning kontrollib neid pärast osapoolte nõuetekohast ärakuulamist, võttes arvesse esitatud selgitusi.

51 Niisiis paneb see säte hankijale esiteks kohustuse teha kindlaks kahtlustatavad pakkumused, teiseks lubada asjaomastel pakkujatel nende tõsiseltvõetavust tõendada, nõudes neilt pakkumuse koostisosade kohta täpsustusi, mida nad peavad vajalikuks, kolmandaks hinnata nende pakkujate esitatud selgituste asjakohasust ja neljandaks teha otsus nimetatud pakkumuste vastavaks tunnistamise või tagasilükkamise kohta (vt analoogia alusel kohtuotsus, 27.11.2001, Lombardini ja Mantovani, C-285/99 ja C-286/99, EU:C:2001:640, punkt 55).

52 Vaid siis, kui üks pakkumus tekitab *a priori* kahtlusi, on hankijal nimetatud sättest tulenev kohustus – nagu ka käesoleval juhul – pakutud hindade tõsiseltvõetavust majanduslike võrdlusnäitajate abil üksikasjalikult kontrollida.

53 Kuna käesoleval juhul oli hindamiskomitee leidnud, et apellandi pakkumus näis esmapilgul põhjendamatult madala maksumusega ning VLMi pakkumus ei tundunud *a priori* ebaharilik, võis ta pakkujate võrdse kohtlemise põhimõtet rikkumata alustada esimese suhtes määruse nr 2342/2002 artikli 139 lõikes 1 ette nähtud võistlevat menetlust ja nende hindade üksikasju majanduslike võrdlusnäitajate abil kontrollida ning VLMi suhtes sama kohtlemist mitte kohaldada. Seega oli Üldkohtul õigus, kui ta vaidlustatud kohtuotsuse punktides 82 ja 83 leidis, et need kaks ettevõtjat ei olnud oma pakkumuste seisukohalt samas olukorras.

54 Seda järeldust ei sea kahtluse alla ka Agriconsultingu argumentatsioon, mille kohaselt ei võimalda pelk pakkumuse hind järeldada, et see pakkumus on põhjendamatult madala maksumusega.

55 Kuna määruse nr 2342/2002 artikli 139 lõikes 1 ega ka artikli 146 lõikes 4 pole toodud mõiste „põhjendamatult madala maksumusega pakkumus“ määratlust ega reegleid sellise pakkumuse kindlakstegemiseks, siis tuleb hankijal põhjendamatult madala maksumusega pakkumuste kindlakstegemise meetod ise kindlaks määrata (vt analoogia alusel kohtuotsus, 18.12.2014, Data Medical Service, C-568/13, EU:C:2014:2466, punkt 49 ja seal viidatud kohtupraktika), tingimusel et see meetod on objektiivne ja mittediskrimineeriv (vt analoogia alusel kohtuotsus, 27.11.2001, Lombardini ja Mantovani, C-285/99 ja C-286/99, EU:C:2001:640, punktid 68 ja 69).

56 Nagu Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 81 ja 82 märkis, leidis hindamiskomitee, et Agriconsultingu pakkumus on põhjendamatult madala maksumusega, kui ta oli seda võrrelnud hanke alusdokumentides ette nähtud eeldatava suurima maksumusega 2 500 000 eurot. Kuigi ka VLMi pakkumuse maksumus jäi veidi alla sellele eeldatavale maksumusele, oli Agriconsultingu pakkumuse maksumus sellest peaaegu miljoni euro võrra madalam.

57 Vastupidi apellandi väitele ei takista käesoleva kohtuotsuse punktis 55 viidatud kohtupraktika kohaselt miski hankijal võrdlemast pakkumusi hanke alusdokumentides ette nähtud eeldatava maksumusega ning leidmast, et üks nendest on esmapilgul põhjendamatult madala maksumusega, kui selle pakkumuse maksumus on kavandatud maksumusest märkimisväärselt madalam. Apellant ei ole ka näidanud, miks selline toimimine ei oleks objektiivne või oleks diskrimineeriv.

58 Mis puutub Agriconsultingu argumentidesse, mille kohaselt oleks Üldkohus pidanud leidma, et VLM oli tegelikult temaga samasuguses olukorras, siis tuleb ühelt poolt märkida, et asjaolu, et apellant vaidlustab VLMi pakkumuse usaldusväärsuse, ei võimalda järeldada, et nende olukorrad on võrreldavad. Arvestades käesoleva kohtuotsuse punktides 52 ja 53 toodud kaalutlusi, oleks Agriconsulting veel pidanud tooma põhjused, miks hankija oleks pidanud esmapilgul VLMi pakkumuse usaldusväärsuses kahtlema.

59 Teiselt poolt tuleb märkida, et Üldkohtul oli alust vaidlustatud kohtuotsuse punktis 84 leida, et apellandi esitatud arvutusnäide ei omanud neil asjaoludel tähtsust. See arvutusnäide – mis seisnes selles, et kontrollida VLMi pakutud hindade üksikasju majanduslike võrdlusnäitajate abil – ei võimalda näidata põhjusi, miks hankija oleks pidanud eelnevalt tugevasti kahtlema selle pakkumuse tõsiseltvõetavuses, vaatamata sellele, et pakkumuse maksumus oli väga lähedane hanke alusdokumentides ette nähtud eeldatavale maksumusele.

60 Sellest järeldub, et kolmanda väite kolmas väiteosa on põhjendamata.

61 Mis edasi puutub selle väite teise väiteosasse, milles käsitletakse võistlevuse põhimõtte rikkumist, siis tuleb nentida, et olles vaidlustatud kohtuotsuse punktis 71 loetlenud määruse nr 2342/2002 artikli 139 lõikest 1 – mille sõnastusele on osundatud käesoleva kohtuotsuse punktis 50 – tulenevad kohustused, leidis Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 72–76, et selles sättes ette nähtud võistlevat menetlust oli kõnealuses asjas järgitud ja apellandil oli olnud võimalus põhjendada oma kulusid ja hindu, mida peeti liiga madalaks.

62 Samas väidab Agriconsulting sisuliselt, et hankija täidab selle määruse artikli 139 lõikest 1 tulenevad kohustused vaid siis, kui kõnealusel pakkujal on peale selle, et selles sättes ette nähtud võistlevat menetlust on vormiliselt järgitud, tegelikult olnud võimalik oma kulusid ja hindu põhjendada. Käesoleval juhul tähendab see apellandi sõnul seda, et talle oleks antud luba esitada oma 29. novembri 2012. aasta vastuskirjas toodud teabele lisaks täiendavat teavet, kuna komisjoni 22. novembri 2012. aasta kirja sõnastus ei võimaldanud tal täpselt hinnata, millist teavet see institutsioon küsis.

63 Selles osas piisab, kui märkida, et see argument tugineb faktiväitele, mille Üldkohus tagasi lükkas. Nimelt hindas Üldkohus komisjoni 22. novembri 2012. aasta kirja sisu vaidlustatud kohtuotsuse punktis 77 nii, et see institutsioon oli apellandilt pärinud mitte ainult tema pakkumuses toodud hindade arvutamise meetodi kohta, vaid kõigi tegurite kohta, mis need hinnad kujundasid.

64 Kuna aga Euroopa Kohtul pole apellatsioonimenetluses – kui tõendeid pole moonutatud – õigust Üldkohtu hinnatud fakte ümber hinnata, siis on kolmanda väite teine väiteosa vastuvõetamatu.

65 Mis lõpuks puutub selle väite esimesse väiteosasse, milles väidetakse, et Üldkohus moonutas ja muutis Agriconsultingu hagiavaldust, siis ilmneb, et apellant väitis oma hagiavalduse punktis 68, et ekspertidele kavandatud kulu arvutamiseks kasutatud kuluühik oli subjektiivne ega võtnud arvesse seda, et apellant võis ekspertidega kokku leppida madalad hinnad, ega tema organisatsioonilist ja ärilist suutlikkust.

66 Üldkohus märkis vaidlustatud kohtuotsuse punktides 66 ja 67 selle kohta, et apellandi kinnitused, et ta oleks võinud ekspertidega kokku leppida madalamad hinnad, kui need, mis olid kavandatud majanduslikes võrdlusnäitajates, ei olnud põhjendatud.

67 Lisaks leidis Üldkohus selle kohtuotsuse punktis 68, et Agriconsulting ei toetanud argumenti, mille kohaselt oli ekspertidele kavandatud kulu arvutamiseks kasutatud kuluühik subjektiivne, arvuliste andmetega. Veel märkis Üldkohus, et asjaolu, et Agriconsulting viitab hinnaläbirääkimistele sama kategooria ekspertidega kui põhiülesannete ekspertidega, kinnitab pigem seda, et need kulud olid tavalisest madalamad, kuid samas ei ole täpseid põhjendusi esitatud.

68 Niisiis tuleb tõdeda, et Üldkohus ei jätnud apellandi argumenti tähelepanuta ja andis sellele õiguslikult piisava vastuse. Selles osas võis ta piirduda tõdemusega, et Agriconsulting polnud põhjendanud oma argumente seoses sellega, et majanduslikud võrdlusnäitajad olid madalamate hindade suhtes, mis tal oleks õnnestunud kokku leppida, sobimatud. Liiati ei väida apellant, et Üldkohus oleks rikkunud õigusnormi, kui ta selle tõendamiskoormise apellandile pani. Seega ei ole apellandil alust väita, et Üldkohus on tema hagiavaldust muutnud või moonutanud.

69 Mis puutub Agriconsultingu väitesse, et Üldkohus jättis tähelepanuta arvutusnäite, mille ta oli esitanud tõendamaks, et majanduslikud võrdlusnäitajad olid meelevaldsed ja ebausaldusväärsed, siis piisab, kui meenutada, et apellatsioonimenetlus piirdub õigusküsimustega. Üldkohtul on seega ainupädevus tuvastada ja hinnata asjassepuutuvaid faktilisi asjaolusid ning hinnata talle esitatud tõendeid, välja arvatud juhul, kui neid faktilisi asjaolusid või tõendeid on moonutatud (kohtumäärus, 11.11.2003, Martinez *vs*. Parlement, C-488/01 P, EU:C:2003:608, punkt 53 ja seal viidatud kohtupraktika).

70 Apellant ei ole aga esitanud ühtegi tõendit selle kohta, et selline moonutamine oleks aset leidnud. Lisaks tuleb nentida, et Üldkohus ei jätnud vaidlusalust arvutusnäidet tähelepanuta, ta nimetas seda vaidlustatud kohtuotsuses mitmel korral, sealhulgas punktis 84. Asjaolu, et Üldkohus ei maininud seda kõnealuse kohtuotsuse punktides 63–69, näitab ei rohkem ega vähem, et ta ei pidanud seda selles kontekstis tõendavaks – see on hinnang, mis näitab, et ta ei ole midagi moonutanud.

71 Mis lõpuks puutub Agriconsultingu argumenti, mis on toodud käesoleva kohtuotsuse punktis 40, siis tuleb märkida, et kuna Üldkohus tõdes vaidlustatud kohtuotsuse punktides 72–76, et apellandil oli olnud võimalus oma kulusid ja hindu põhjendada, siis oli Üldkohtul ka alust leida, et apellant ei olnud oma kinnitusi põhjendanud. Kui oletada, et apellant tahab selle argumendiga Üldkohtu selle tõdemuse kahtluse alla seada, siis on see argument käesoleva kohtuotsuse punktis 64 toodud põhjustel vastuvõetamatu.

72 Sellest järeldub, et kolmanda väite esimene väiteosa on osaliselt vastuvõetamatu ja osaliselt põhjendamatu.

73 Järelikult tuleb apellandi kolmas väide tervikuna tagasi lükata.

74 Vastavalt määruse nr 2342/2002 artikli 139 lõikele 1 on Agriconsultingu pakkumuse põhjendamatult madal maksumus piisav põhjus tema pakkumuse tagasilükkamiseks. Kõigist eeltoodud kaalutlustest tuleneb aga, et apellant ei ole suutnud tõendada, et Üldkohus rikkus õigusnormi, kui ta leidis, et käesolevas asjas ei olnud selles, kuidas komisjon hindas seda, kas apellandi pakkumus on põhjendamatult madala maksumusega, tegemist liidu õiguse piisavalt selge rikkumisega.

75 Järelikult ei ole vaja hinnata, kas mõni muu Agriconsultingu pakkumuse tagasilükkamise põhjus, nagu punktide arv seoses kriteeriumiga nr 3, oli põhjendatud või mitte.

76 Lisaks leidis Üldkohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 105 – analoogsetel põhjustel nendega, mida käsitleti käesolevas kohtuotsuses –, et pakkumuse lepingu sõlmimise kriteeriumist nr 3 lähtudes hindamisel toime pandud võimaliku rikkumise ja apellandil selle hankelepingu kaotamise tõttu väidetavalt tekkinud kahju vahel ei ole võimalik põhjuslikku seose olemasolu tõendada. Kuigi apellant viitab aga oma apellatsioonkaebuse punktis 65 Üldkohtu arutluskäigule põhjusliku seose üle, ei näi ta tahtvat seda arutluskäiku vaidlustada ning ei esita selles osas mingisuguseid väiteid.

77 Arvestades seda, et ELTL artikli 340 teises lõigus ette nähtud liidu lepinguvälise vastutuse tekkimise eelduseks olevad tingimused peavad täidetud olema kumulatiivselt, on käesoleva kohtuotsuse punktides 74–76 toodud kaalutlused piisavad, et Agriconsultingu apellatsioonkaebus rahuldamata jätta, ilma et oleks vaja võtta seisukoht neljanda väite suhtes, mis puudutab seda, kuidas Üldkohus

analüüsis tal selle tõttu väidetavalt saamata jäänud tulu, et tema pakkumus tagasi lükati (vt analoogia alusel kohtuotsused, 19.4.2007, Holcim (Deutschland) *vs.* komisjon, C-282/05 P, EU:C:2007:226, punkt 57, ja 14.10.2014, Giordano *vs.* komisjon, C-611/12 P, EU:C:2014:2282, punkt 54).

Kohtukulud

78 Euroopa Kohtu kodukorra artikli 184 lõige 2 näeb ette, et kui apellatsioonkaebus on põhjendamatu, siis otsustab Euroopa Kohus kohtukulude jaotuse.

79 Vastavalt kodukorra artikli 138 lõikele 1, mida kodukorra artikli 184 lõike 1 alusel kohaldatakse apellatsioonkaebuste lahendamisel, on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kuna komisjon on kohtukulude hüvitamist nõudnud ja Agriconsulting on kohtuvaidluse kaotanud, tuleb kohtukulud välja mõista Agriconsultingult.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (viies koda) otsustab:

1. Jätta apellatsioonkaebus rahuldamata.

2. Mõista kohtukulud välja Agriconsulting Europe SA-lt.

Allkirjad